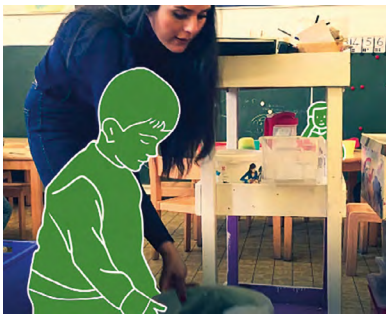
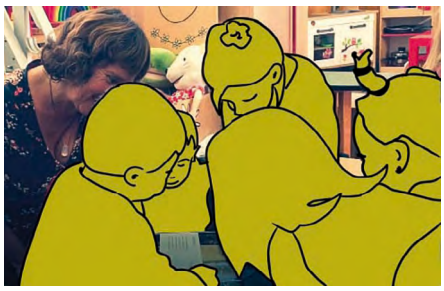

Van verwondering naar inzicht

Videocoaching: welke kansen biedt die tool om kinderbegeleiders en leraren professioneel te laten groeien en om kinderopvang en onderwijs inclusiever te maken? Dat onderzochten twee kleuterscholen, twee Stedelijke Initiatieven Buitenschoolse Opvang (STIBO) en een kinderdagverblijf, samen met Poolse en Italiaanse partners in het Europese TRACKs-project. Hun ervaringen staan beschreven in het boek 'Van Wazig naar Scherp'.

TEKST
JAN DE METS (Steunpunt Diversiteit en Leren, UGent)
EN SOFIE VERSCHAEVE (Arteveldehogeschool)
FOTO'S
JAN DE METS
EN SOFIE VERSCHAEVE

Er gaat de laatste jaren veel aandacht naar *kwaliteitsvolle interacties* met kinderen. Gelukkig, want uit onderzoek weten we dat dit de ontwikkelingskansen voor alle kinderen vergroot. Maar in onze manier van kijken of in interactie met kinderen sluipen er wel onbewust *patronen* die uitsluiting in de hand kunnen werken en inclusie in de weg staan. Hoe kan je die bij jezelf ontdekken? En hoe kun je nagaan of je als kinderbegeleider, coördinator of kleuterleraar 'kwaliteitsvol' bezig bent? En of je daarin als professional aan het groeien bent? Dat kan via videocoaching, een waarderende en toegankelijke manier om professionele reflectie en groei te stimuleren in kwaliteitsvolle interacties met alle kinderen, en specifiek met kinderen die meer kwetsbaar zijn. Dat kan inclusie verhogen en gelijke (ontwikkelings)kansen bevorderen.

→

Kinderbegeleider Elif zit met coach Sofie samen. Ze spreken af wat ze de eerste keer gaan filmen en hoe lang. Elif is wat onwennig, ze heeft zichzelf nog nooit in actie gezien. Coach Sofie stelt haar gerust: het filmen duurt enkele minuten, de beelden krijgt ze erna mee zodat ze zelf kan kiezen welke fragmenten ze later wil bespreken. Sofie zegt dat ze tijdens het coachingsgesprek eerst zullen focussen op wat Elif opmerkt bij de kinderen, wat nieuw of opvallend is. Om dan later in te zoomen hoe ze zichzelf in interactie ziet met de kinderen.

Heldere spelregels

Videocoaching is een krachtige tool om aan diepgaande reflectie bij professionals te werken. Maar daarvoor moet je enkele *spelregels* en randvoorwaarden (zie kader) respecteren. Bij videocoaching maak je immers beelden van interacties tussen een professional en de kinderen. Die beelden bespreekt de professional achteraf samen met een coach. 'Beelden maken en bekijken' kan enkel wanneer je een veilige en leerrijke omgeving creëert. *Transparantie* over die regels, op vlak van het proces, het filmen, de rol van de coach, de teamgesprekken is cruciaal.

Elif koos ervoor ervoor om de tweede keer gefilmd te worden tijdens het middageten. Nadien viel haar een fragment op met een jongen die zonder woorden een propje zilverpapier kwam tonen. Elif reageerde door hem de vuilnisbak aan te wijzen. Ze vroeg hem tegelijk ook om de vuilnisbak naast de rode bak te zetten. Hij begreep de boodschap niet waardoor ze het herhaalde en het hem voordeed. "Tijdens het coachingsgesprek merkte ik zo op hoe weinig de jongen eigenlijk de taal begrijpt", zegt Elif. "Omdat ik hem snel fysiek begeleidde, was het niet duidelijk welke woorden hij precies niet begreep. Een volgende keer kan ik gerichtere korte boodschappen geven om na te gaan wat hij precies begrijpt en wat niet. Ik zal hem ook meer taakjes geven en die benoemen. Tot nu had ik altijd de neiging om enkel de kinderen die mij goed begrijpen die taken te geven."

5 spelregels

1. Videocoaching is niet bedoeld om te evalueren, maar enkel om de professional in zijn groei en ontwikkeling te ondersteunen.
2. Veiligheid boven alles. Je eigen stem horen, jezelf in actie zien, laat staan die acties bespreken is delicaat en vraagt om een veilige en vertrouwenwekkende omgeving.
3. De gefilmde, de 'coachee' is en blijft eigenaar van de beelden. Hij beslist welke beelden geselecteerd worden voor het coachingsgesprek, voor het teamgesprek.
4. De coachende stijl is steeds constructief, aanmoedigend. De coach stelt open vragen en zet aan tot reflectie.
5. Privacy: zowel de professional als de ouders van de gefilmde kinderen geven toestemming. Dat kan via een 'informed consent'-document dat de Europese regels (GPDR) respecteert.

Coach en coachee

De coach is iemand die binnen of buiten de organisatie/voorziening/school een begeleidende functie heeft. Maar het kan ook een goede collega zijn in wie je als coachee alle vertrouwen hebt. Feeling met *coachingsvaardigheden*, of bereid zijn om zich hierrond bij te scholen, is sterk aangewezen.

De coach heeft respect voor de drie essentiële psychologische basisbehoeften, die noodzakelijk zijn voor de groei als mens en professional: *behoefte aan autonomie, betrokkenheid en verbondenheid, en competentie* (ABC). Daarom heeft de coach best steeds volgende reflectievragen klaar: heeft de professional steeds het gevoel het eigen proces in handen te hebben? Werk ik voldoende aan een vertrouwensband? Zorg ik er voldoende voor dat de professional zich competent voelt?

Voor de professional is het bekijken van beelden waarin je jezelf in actie ziet, best confronterend. Je ziet jezelf dingen doen en zeggen waarvan je even schrikt of niet had beseft welk effect ze op kinderen hadden. *Focus daarom eerst op de kinderen*: welke initiatieven nemen ze, wat hebben ze nodig in de interacties, welke intenties hebben ze?

Door de veilige en vertrouwenwekkende houding van de coach worden die eerste indrukken omgevormd tot een eerste leermoment. De coach vraagt verder: 'Wat zie je gebeuren, wat raakt jou?' Je bent als professional immers verwonderd over bepaalde initiatieven van kinderen wat je

→

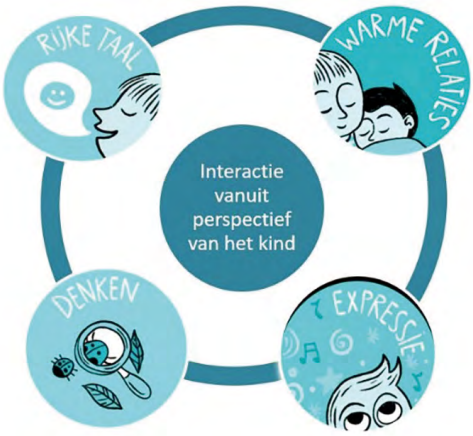
niet had verwacht. Of je vindt het vreemd dat je een poging tot aandacht vragen van een zwijgzame kleuter niet hebt opgemerkt. Zo ontstaan langzaam inzichten in je eigen professioneel handelen. De *onbewuste mechanismen* van de dagelijkse praktijk (het '*wazige*' in de titel van het boek) worden zichtbaarder, wat tot een helderder blik en nieuwe inzichten leidt (het '*scherpe*'). Samen met de coach krijg je zo een beeld van je eigen sterktes en groeikansen in interactie met de kinderen.

> 'Videocoaching helpt je na te gaan of je "kwaliteitsvol" werkt als kinderbegeleider'

Werken met kijkkaders

Onderzoek toont aan dat je meer leert uit videocoaching wanneer coach en coachee (en bij uitbreiding het hele team) een duidelijk kijkkader gebruiken om het coachingsproces te *structureren*. Een kijkkader biedt een duidelijk *perspectief* op hoe kinderen (inter)ageren, welke groeikansen er zijn op diverse domeinen en waar je als professional kunt op inzetten.

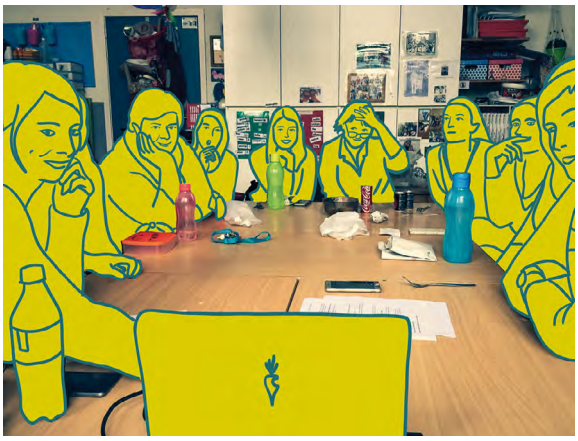
In het TRACKS-project werkten we met een kijkkader dat inzoomt op 4 'hefbomen voor kwaliteitsvolle interacties': het kind heeft nood aan 'warme relaties', aan 'rijke taal', aan cognitieve stimulatie en aan 'expressie'. In overleg met de teams beslisten we om tijdens het videocoachingsproces vooral in te zoomen op 'warme relaties' en 'rijke taal': zitten de kinderen goed in hun vel, voelen ze zich verbonden met elkaar en hoe uit zich dat, wat doe ik als professional om hen op hun gemak te stellen? Krijgt elk kind voldoende spreekkansen, stimuleer ik als professional de kinderen tot taal, stel ik voldoende open vragen?

Reflecteren in team

Diverse malen in het project stimuleerden we ook een *teamgesprek* over kwaliteitsvolle interacties aan de hand van beeldfragmenten die de coachee koos. Als ook hier de randvoorwaarden (veiligheid, vertrouwen) vervuld zijn, leiden die gesprekken tot aha-erlebnissen: 'Ik dacht dat dit kind nooit initiatief nam, maar hij doet het en ik reageer er niet op!', 'Ah, jij doet dit op deze manier, goed idee!', 'Jij gebruikt ook de snackmomenten als een taalactiviteit, dat inspireert me'. Zo komen verschillende perspectieven naar voren en worden ze gedeeld. Aan de hand van beelden teamgesprekken voeren, versterkt de visie en *reflctiecultuur* van de school of voorziening.

Elif bracht het fragment over de jongen en de vuilnisbak aan in het team. Tijdens de teamreflectie reageerde een collega erg ontdaan. 'Ik stond er zelf niet bij stil, ik geef eerlijk toe dat ik meestal dezelfde kindjes uitpik van wie ik weet dat ze dit al kunnen of weten.' Ze ziet hier ook haar eigen leerkansen en wil hier graag mee aan de slag. De andere collega's herkenden hetzelfde mechanisme. Ze reflecteerden samen over hoe ze bewust meer kansen willen geven aan de kinderen die hier meer behoefte aan hebben.

Beelden tonen aan ouders en kinderen

En ten slotte kun je met beeldfragmenten een warme *dialoog met ouders* aangaan. Elke ouder is nieuwsgierig of maakt zich zorgen hoe zijn kind het stelt. Als ze hun kind in actie zien in de groep, zijn ouders vaak gerustgesteld. Bovendien komen ook *kinderen* tot mooie gesprekken als ze beelden over hun interacties te zien krijgen. Ook daar gelden dezelfde spelregels: goede afspraken, privacy respecteren, in functie van een constructief en aanmoedigend gesprek.

Hilde, leerkracht en collega van Elif, toonde een filmfragment aan een moeder die steeds bezorgd is over hoe haar zoontje, die kampt met ernstige

→

spraakmoeilijkheden, het in de klas stelt. In het fragment was te zien hoe hij zonder woorden duidelijk maakt hoe aandachtig hij betrokken was bij het thema 'spinnen'. Hij wijst naar Spiderman op een trui van een klasgenootje, hij haalt een boek over spinnen uit de boekenhoek en toont dat aan de klasvriendjes. Vervolgens gaat hij naar het grote spinnenweb in de klas en toont hoe de spin zijn web maakt. "Nadat ze de beelden had gezien de moeder zo gelukkig!" zegt Hilde. 'Het deed haar heel veel deugd.'

Besluit: naar de uitbouw van een reflectiecultuur

Videocoaching kan helpen om onbewuste mechanismen te ontdekken die leiden tot veralgemeningen, stereotyperingen en eenzijdige verwachtingen. De beelden en het coachingsgesprek geven aanleiding om die mechanismen in vraag te stellen en de interacties aan te passen.

'Naar jezelf kijken is best confronterend'

Je wordt door het bekijken van je eigen interacties in een 'helikopter'-perspectief geplaatst. En dat zorgt voor nieuwe en verrassende inzichten.

Door methodieken te gebruiken zoals regelmatig het beeld 'freezen' en terugspoelen, schenken begeleiders als vanzelf meer aandacht aan de stillere of kwetsbaardere kinderen. Als zij bovendien die inzichten met collega's delen, bijvoorbeeld in teamgesprekken, wordt het hele team daar sterker van. Ze delen andere denkwijzen, ideeën en gedachten zonder daarover een oordeel te vellen. Ze zijn bezig met gezamenlijke visie-ontwikkeling en zo ook kwaliteitszorg.

Meer lezen?

"**Van wazig naar scherp**. Videocoaching als motor voor kwaliteitsvolle interacties, maximale groeikansen en meer inclusie."
Sofie Verschaeve en Jan De Mets.
Een digitale versie is *gratis downloadbaar* via de websites
www.diversiteitenleren.be en https://www.arteveldehogeschool.be/verbeelding/tracks-inspiratiegids/

'VerBEELDing' is het onderzoeksproject van de Arteveldehogeschool Gent.
Meer info op website: https://www.arteveldehogeschool.be/verbeelding/home/

Het Europese **TRACKs-project** (TRAnsitions Children and Kindergarten) liep van 2017 t.e.m. 2020. Daarin onderzochten we, samen met Italiaanse en Poolse partners, de mogelijkheden, drempels en uitdagingen van videocoaching voor de professionals in hun begeleiding van kinderen tussen 0 en 6.

Erasmus+